

Спілкування батьків і дітей як фактор розвитку особистості дитини

Mykhalska S.A. Intercourse between parents and children as a factor of child's personality development / S.A. Mykhalska // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostiuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufriieva. – Issue 31. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2016. – P. 227–237.

С.А. Михальська. Спілкування батьків і дітей як фактор розвитку особистості дитини. У статті представлено науково-теоретичний аналіз стану розробки проблеми впливу спілкування батьків і дітей на формування особистісних якостей дитини. Визначено, що кожна форма спілкування по-своєму впливає на психічний розвиток дітей: ситуативно-ділова сприяє розвитку особистості, самосвідомості, допитливості, сміливості, оптимізму, творчості; позаситуативно-ділова і позаситуативно-особистісна формують уміння бачити в партнері самоцінну особистість. Доводиться, що дорослі відіграють провідну роль у розвитку особистості дитини, навчають дитину правил поведінки, які організовують її у повсякденних справах, налаштовують на позитивні вчинки. Зазначено, що спілкування з дорослими виступає як джерело та рушійна сила психічного розвитку дитини, визначає внутрішній план дій дитини, сферу її емоційних переживань, пізнавальну активність, довільність та волю, самооцінку та самосвідомість, спілкування з ровесниками. Констатовано, що у процесі спілкування з батьками дитина отримує інформацію про предмети, явища навколишнього світу, знайомиться з їх властивостями та функціями, набувається інтерес дитини до пізнання. Зазначено, що стиль спілкування батьків з дітьми впливає на формування психологічних особливостей дошкільника. Доведено, що спілкування дитини з близькими дорослими та ровесниками є не тільки умовою, але й основою формування ставлення до самого себе, інших людей, предметного світу, тобто тих стосунків, які і складають системотворчий компонент особистості. Зроблено висновок, що поза спілкуванням неможливий розвиток у дитини специфічно людських психічних функцій, її особистісне становлення. Отже, пошук причин порушень особистісного розвитку дитини повинен обов'язково стосуватися дослідження різних сторін спілкування, порушення якого і є причинами тих чи інших проблем в особистісному розвитку дитини.

Ключові слова: дитина, батьки, особистість, спілкування, дошкільний вік, сім'я, емоційна сфера, психічний розвиток.

С.А. Михальская. Общение родителей и детей как фактор развития личности ребенка. В статье представлен научно-теоретический анализ состояния разработки проблемы влияния общения родителей и детей на формирование личностных качеств ребёнка. Определено, что каждая форма общения по-своему влияет на психическое развитие детей: ситуативно-деловая способствует развитию личности, самосознания, любознательности, смелости, оптимизма, творчества; внеситуативно-деловая и внеситуативно-личностная формируют умение видеть в партнёре самоценную личность. Доказывается, что взрослые играют ведущую роль в развитии личности ребёнка, обучают ребенка правилам поведения, которые организуют ее в повседневных делах, настраивают на положительные поступки. Отмечено, что общение со взрослыми выступает как источник и движущая сила психического развития ребёнка, определяет внутренний план действий ребёнка, сферу эмоциональных переживаний, познавательную активность, произвольность и волю, самооценку и самосознание, общение с ровесниками. Констатируется, что в процессе общения с родителями ребёнок получает информацию о предметах, явлениях окружающего мира, знакомится с их свойствами и функциями, приобретает интерес ребёнка к познанию. Отмечено, что стиль общения родителей с детьми влияет на формирование психологических особенностей дошкольника. Доказано, что общение ребёнка с близкими взрослыми и сверстниками является не только условием, но и основой формирования отношения к самому себе, другим людям, предметного мира, то есть тех отношений, которые и составляют системообразующий компонент личности. Сделан вывод, что вне общения невозможно развитие у ребёнка специфически человеческих психических функций, её личностное становление. Итак, поиск причин нарушений личностного развития ребенка должен обязательно касаться исследования различных сторон общения, нарушение которого и являются причинами тех или иных проблем в личностном развитии ребёнка.

Ключевые слова: ребёнок, родители, личность, общение, дошкольный возраст, семья, эмоциональная сфера, психическое развитие.

Постановка проблеми дослідження полягає у тому, що дошкільне дитинство – це вік початкового фактичного утворення особистості, в якому інтенсивно формуються психічні функції, складні види діяльності (гра, спілкування з дорослими й ровесниками), виникають ієрархія мотивів і потреб, самооцінка, волева регуляція та моральні форми поведінки. Найважливішим фактором психічного розвитку дошкільника є його спілкування із дорослими. Поза спілкуванням неможливий розвиток специфічно людських психічних функцій, особистісне становлення.

У процесі спілкування з батьками дитина отримує інформацію про предмети, явища навколишнього світу, знайомиться з їх властивостями та функціями, набувається інтерес дитини до пізнання. Спілкуючись з дорослими й однолітками, дитина вчиться регулювати свою поведінку, вносити зміни в діяльність, коригувати поведінку інших людей. Спілкування розвиває та формує емоційну сферу дошкільника. Весь спектр специфічно людських емоцій виникає в умовах спілкування дитини з іншими людьми. Дана проблема є досить актуальною, адже саме сім'ї належить пріоритетне місце у формуванні особистісних якостей дитини. Правильно поставлене спілкування в сім'ї розкриває перед дітьми широкий простір для накопичення знань як бази для формування наукового світогляду; оволодіння основними розумовими операціями; вироблення інтелектуальних умінь готує їх до розумової діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Спілкування як засіб розвитку особистості розглядали в своїх працях різні психологи, зокрема Б.Г.Ананьєв, Л.С.Виготський, В.М.Мясищев, О.О.Бодальов, А.Б.Добрович, А.В.Мудрик, Л.А.Петровська, Т.С.Яценко та інші.

Класичні дослідження онтогенезу спілкування в галузі дитячої психології, зокрема М.І. Лісіної, розкривають закономірності зв'язку форм і засобів спілкування дитини дошкільного віку з дорослими.

Визначальна роль сім'ї у формуванні особливостей психіки та поведінки дошкільника підкреслювалася в працях Е.Г. Ейдемільера, С.Є. Кулачківської, О.І.Пенькової, Т.О. Піроженко О.О. Смирнової, А.С. Співаковської, Т.М.Титаренко та інших.

Вплив стилю спілкування дорослого на особистісний розвиток дитини, зокрема її емоційну сферу, був предметом вивчення Г.М. Бреслава, О.М. Дяченко, В.А. Кожевнікова, А.Д. Кошелевої, Г.П. Лаврентьевої, В.О. Лабунської, Я.З.Неверович, Є.В. Суботського та інших. Досліджувалася ця проблема і вітчизняними вченими-психологами О.Л. Кононко, В.К. Котирло, С.О. Ладивір, Ю.О. Приходько та іншими.

Мета статті полягає у вивченні ролі спілкування батьків і дітей у формуванні особистісних якостей дитини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сім'я є природним середовищем первинної соціалізації дитини, джерелом її матеріальної та емоційної підтримки, засобом збереження і передавання культурних цінностей від покоління до покоління. З перших днів появи дитини на світ сім'я покликана готувати її до

життя та практичної діяльності, в домашніх умовах забезпечити розумну організацію її життя, допомогти засвоїти позитивний досвід старших поколінь, набути власного досвіду поведінки та діяльності. Оскільки мета виховання підростаючого покоління – формування всебічно розвиненої особистості, сім'я, як і школа, здійснює моральне, розумове, трудове, естетичне і фізичне виховання.

Особистість дитини формується і функціонує в процесі постійних взаємин з іншими людьми. У вітчизняній науці накопичений великий фактичний матеріал про існування діалектичного зв'язку між взаєминами особистості та продуктивністю її діяльності (Л.І.Божович, О.М.Леонтьєв, В.С.Мерлін, В.М.Мясищев, С.Л.Рубінштейн).

О.М.Леонтьєв пояснював своєрідність психічного розвитку дітей тим місцем, яке вони займають в системі людських стосунків. Так, він вважав, що це та реальна позиція дитини, з якою перед нею розкривається світ людських взаємин, позиція, яка обумовлена об'єктивним місцем, зайнятим нею в цих взаєминах, це те, що безпосередньо визначає розвиток психіки дитини, – це саме її життя, розвиток діяльності дитини, як зовнішньої, так і внутрішньої. А її розвиток, в свою чергу, залежить від наявних життєвих умов. На думку О.М.Леонтьєва, наявні життєві умови дитини дошкільного віку – це її сім'я. Це, так звана, «дотрудова стадія соціалізації особистості», її ранній етап. На цій стадії конкретними групами, в яких дитина залучається до систем, норм та цінностей (тобто інститутам соціалізації), є перш за все сім'я. Саме сім'я виступає «транслятором соціального досвіду», а механізмом передачі, «трансляції», цього досвіду виступають дитячо-батьківські взаємини [6].

Аналізуючи результати багаторічних досліджень, Л.І.Божович стверджує, що формування особистості дитини визначається співвідношенням між тим місцем, яке вона займає в системі доступних їй людських взаємин, з однієї сторони, і тими психологічними особливостями, які у неї вже сформувались в результаті її попереднього досвіду – з другої. Саме із цього співвідношення виникає та система її потреб та прагнень (суб'єктивно представлених у відповідних переживаннях), яка стає безпосередньою рушійною силою розвитку у неї нових психічних якостей [1, с.130-160].

Аналіз сучасного стану теоретичної розробки проблеми самосвідомості та спілкування проведений О.М.Гавалешко [2], дозволив встановити, що спілкування є внутрішнім джерелом

активності особистості, а основу якісних перетворень у самосвідомості особистості складають стійкість, цілеспрямованість і розширення спілкування. Самосвідомість та такі її основні форми прояву як, самопізнання, самоприйняття та самоактуалізація є самостворюючим та інтегруючим фактором синтезу творчих і комунікативних компонентів.

Кожна форма спілкування по-своєму впливає на психічний розвиток дітей: емоційно-практична спонукає їх до виявлення ініціативи, розширює спектр емоційних переживань; ситуативно-ділова сприяє розвитку особистості, самосвідомості, допитливості, сміливості, оптимізму, творчості; позаситуативно-ділова і позаситуативно-особистісна формують уміння бачити в партнері самоцінну особистість, зважати на його думки і переживання. Кожна з них допомагає дитині конкретизувати, уточнити, поглибити уявлення про самого себе [11, с.136-142]

Дорослі відіграють провідну роль у розвитку особистості дитини, навчають дитину правил поведінки, які організовують її у повсякденних справах, налаштовують на позитивні вчинки. Пред'являючи вимоги, оцінюючи вчинки, вони вимагають від дітей виконання правил. Поступово малюки починають самостійно оцінювати свої вчинки на основі власних уявлень про те, якої поведінки чекають від них дорослі і ровесники.

Експериментальні дослідження, проведені під керівництвом М.І.Лісіної, показали, що саме спілкування з дорослими визначає внутрішній план дій дитини, сферу її емоційних переживань, пізнавальну активність, довільність і волю, самооцінку та самосвідомість, спілкування з ровесниками.

Отже, праці школи М.І.Лісіної довели, що спілкування дитини з близькими дорослими та ровесниками є не тільки умовою, але і основою формування ставлення до самого себе, інших людей, предметного світу, тобто тих стосунків, які і складають системотворчий компонент особистості. Тому, пошук причин порушень особистісного розвитку дитини повинен обов'язково стосуватися дослідження різних сторін спілкування, порушення якого і є причинами тих чи інших проблем в особистісному розвитку дитини [8].

Як зазначає В.М. Дружинін [4, с.210-300], до факторів впливу сім'ї на становлення особистості дитини відноситься внутрішня і зовнішня діяльність сім'ї і охоплює здебільшого господарсько-економічну сферу сімейних взаємостосунків, яка безпосередньо формує сукупність шлюбно-сімейних уявлень дітей про права й обов'язки членів сім'ї, розподіл домашніх справ,

бюджету та інших питань. Ще одним фактором є сімейне виховання як комплекс цілеспрямованих педагогічних впливів на дитину найближчого оточення. Методи виховання, які використовуються у сім'ї, зумовлені взаємозв'язками суб'єктів виховного процесу (які характеризуються неформальним характером), відрізняються як за кількістю, так і за змістом (тобто за психологічною сутністю та ефективністю впливу на дитину) від методів виховання, що використовуються в інших соціальних інститутах.

Спілкування з дорослими рушійною силою психічного розвитку дитини. Істотним результатом дослідження ролі та значення спілкування в особистісному становленні дитини, проведеного під керівництвом М.І.Лісіної [7, с. 43-47.], є висновок про те, що вже з раннього віку між дорослими та дитиною здійснюється спілкування, в якому двоє партнерів активні і виступають як суб'єкти. Однак, багатий за своїми евристичними можливостями висновок про суб'єкт-суб'єктний характер спілкування в діаді «дорослий – дитина» залишається не розробленим як з точки зору тих змін, які дорослий і дитина, виробляють один в одному при спілкуванні як суб'єкти, так і з точки зору механізмів, що здійснюють ці зміни.

Ситуація «загублених можливостей» пов'язана зі значними труднощами методологічного та методичного характеру: розробка методології відображеної суб'єктності (В.А.Петровський) почалася лише у 80-ті роки минулого століття. Відсутність до цього моменту методів, що дозволяють емпірично фіксувати параметри суб'єкт-суб'єктної взаємодії в діаді «дорослий – дитина», призвело до того, що основна увага дослідників була зосереджена на вивченні процесу спілкування, а також зовнішніх умов його протікання. При цьому за межами наукового аналізу залишились особистісні ефекти суб'єкт-суб'єктної взаємодії в діаді «дитина – дорослий». Що стосується умов існування спілкування між дорослим та дитиною, то вони вивчались поза їх зв'язком з цілісною ситуацією безпосередньої взаємодії.

Найважливішим фактором психічного розвитку дошкільника є його спілкування – спочатку із дорослими, а згодом і з ровесниками та іншими дітьми. Поза спілкуванням неможливий розвиток у дитини специфічно людських психічних функцій, її особистісне становлення [5, с. 79-80].

Водночас дослідники спілкування між ровесниками у дошкільному віці А. Г. Рузька, Л. М. Царегородцева, Л. Н. Галігузова, Н. І. Ганошенко, О. О. Смірнова, Д. Б. Годовікова,

Н. Н. Авдеева та ін. підкреслюють специфічну роль у загальному психічному розвитку дитини її спілкування з однолітками, порівняно із спілкуванням з дорослими. Контакти з однолітками відзначаються невимушеним і розкутим характером, яскравим емоційним забарвленням. Водночас ці контакти значно поступаються сфері спілкування з дорослими своєю змістовністю та глибиною особистісних відносин.

В умовах суспільного дошкільного виховання, коли дитина постійно перебуває з іншими дітьми, вступає з ними в різноманітні контакти, складається дитяче суспільство, де дитина набуває перші навички поведінки в колективі, встановлення взаємовідносин з оточуючими, які є не наставниками, а рівними йому учасниками спільного життя і діяльності.

Вплив групи однолітків на розвиток особистості дитини полягає насамперед у тому, що саме в умовах спілкування з однолітками дитина постійно стикається з необхідністю застосовувати на практиці засвоєвані норми поведінки по відношенню до інших людей, пристосовувати ці норми і правила до різноманітних конкретних ситуацій. У спільній діяльності дітей безперервно виникають ситуації, що вимагають узгодження дій, прояви доброзичливого ставлення до однолітків, уміння відмовитися від особистих бажань заради досягнення спільної мети. У цих ситуаціях діти далеко не завжди знаходять потрібні способи поведінки. Нерідко між ними виникають конфлікти, коли кожен відстоює свої права, не рахуючись з правами однолітків [9, с. 165-170]

На думку колективу психологів під керівництвом А.Г. Руської, у спілкуванні з ровесником створюються умови, що забезпечують дитині самопізнання й самооцінку в тих видах діяльності, що відбуваються спільно з ровесником. Спілкування з рівним за статусом партнером створює сприятливі умови вільного виявлення творчих потенцій дитини в умовах відсутності обмежувачих настанов і контролю дорослих. Спілкування з ровесником стимулює розвиток ініціативності дошкільників [12, с. 200].

Огляд праць з проблематики спілкування батьків і дітей, здійснений українським науковцем О.В.Горецькою [3], дозволив їй зробити висновок про те, що стиль спілкування батьків із дітьми впливає на формування психологічних особливостей дошкільника. Батьки з авторитарно-монологічним стилем спілкування застосовують жорсткі форми наказів і розпоряджень, часто використовують зауваження і покарання, уникають мож-

ливостей вислухати дитину, дати пораду, емоційно підтримати, прийняти її позицію, часто бувають непослідовні у вимогах до дитини. З іншого боку, батьки з особистісно-діалогічним стилем спілкування приймають дитину такою, якою вона є, оцінюючи її як рівноправного партнера, співучасника, надають перевагу позитивній оцінці вчинків дошкільника, заохочують, підтримують його у прагненні досягти успіху, а в сім'ях переважають дружні та теплі стосунки.

У зарубіжній літературі наводяться данні, які свідчать про те, що в сім'ях з порушеннями у спілкуванні відмічається великий відсоток захворювань дітей. Автори роблять висновок про те, що порушення сімейної взаємодії призводить до виникнення порушень в особистісному розвитку дітей, психосоматичним захворюванням або навіть шизофренії. Однак факт фіксації взаємозв'язку між порушеннями в особистісному розвитку дітей та специфічними порушеннями спілкування в сім'ї сам по собі не з'ясовує, що спровокувало виникнення порушення в розвитку дитини: неправильне спілкування батьків або ті чи інші порушення у дитини, що впливають на характер спілкування з ним, або саме порушення у дитини має генетичну природу, таку, як і у батьків, що мають специфічні риси спілкування. Важливо, як говорив В.М.Мясищев, що спілкування є «патогенним центром неврозу». Це властивість неврозів взагалі, висока особистісна значимість спілкування та установка на згортання його в ситуаціях дискомфорту і лежать в основі парааутистичних порушень, що провокуються зовнішніми порушеннями процесу спілкування [10].

Висновки і перспективи подальших розвідок з цього напрямку. У результаті теоретичного аналізу ролі спілкування батьків та дітей у формуванні особистісних якостей дитини було з'ясовано, що дорослі відіграють провідну роль у розвитку особистості дитини, спілкування з дорослими виступає як джерело та рушійна сила психічного розвитку дитини, оптимізація дорослим спілкування дошкільника забезпечує усунення причин інших труднощів психічного розвитку. Поза спілкуванням неможливий розвиток у дитини специфічно людських психічних функцій, її особистісне становлення. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми розвитку особистості дитини. Перспективи нашої роботи ми вбачаємо у вивченні питань впливу неповної сім'ї на формування особистості дитини, що стане предметом наших наступних наукових пошуків.

Список використаних джерел

1. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте : монография, цикл статей / Л.И. Божович. – Санкт-Петербург : Питер, 2009. – 400 с.
2. Гавалешко О.М. Інтеграція комунікативних та творчих компонентів у структурі самосвідомості особистості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології» / О.М. Гавалешко. – Київ, 2001. – 20 с.
3. Горецька О.В. Психологічні умови оптимізації спілкування батьків з дітьми дошкільного віку : автореф. дис ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Олена Віталіївна Горецька . – Київ : Б.в., 2009 . – 20 с.
4. Дружинин В.Н. Психология семьи / В. Н. Дружинин. – Москва: КСП, 1996. – 368 с.
5. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. / Т.В. Дуткевич. – Київ : Центр учбової літератури, 2012. – 424 с.
6. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики / А.Н. Леонтьев. – Москва : Наука, 1984. – 493 с.
7. Лисина М. Влияние общения со взрослыми на психическое здоровье ребенка / М. Лисина // Дошкольное воспитание, 1982. – №8. – С. 43–47.
8. Лисина М.И. Общение, личность и психика ребёнка / Под ред. А.Г.Рузской; Вступительная статья А.Г.Рузской. – 2-е изд. – Москва : Московский психолого-социальный институт; Воронеж : НПО «МОДЭК», 2001. – 384 с.
9. Мухина В.С. Возрастная психология учебник для студ. высш. учеб. заведений / В.С.Мухина. – 10-е изд., перераб. и доп. – Москва : Издательский центр «Академия», 2006. – 608 с.
10. Мясичев В. Н. Психология отношений / В.Н. Мясичев; под редакцией А.А. Бодалева. – Москва : Издательство «Институт практической психологии», Воронеж : НПО «МОД ЭК», 1995. – 356 с.
11. Павелків Р. В. Дитяча психологія : навч. посіб. / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало. – К. : Академвидав, 2008. – 431 с.
12. Развитие общения дошкольников со сверстниками / Под ред. А. Г. Рузской. – Москва : Педагогика, 1989. – 216 с.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Bozhovich L. I. Lichnost' i ee formirovanie v detskom vozraste : monografija, cikl statej / L.I. Bozhovich. – Sankt-Peterburg : Piter, 2009. – 400 s.

2. Gavaleshko O.M. Integracija komunikatyvnyh ta tvorchyh komponentiv u strukturi samosvidomosti osobystosti : avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenja kand. psihol. nauk: spec. 19.00.01 «Zagal'na psihologija, istorija psihologii'» / O.M. Gavaleshko. – Kyi'v, 2001. – 20 s.
3. Gorec'ka O.V. Psihologichni umovy optymizacii' spilkuvannja bat'kiv z dit'my doshkil'nogo viku : avtoref. dys ... kand. psihol. nauk: 19.00.07 / Olena Vitalii'vna Gorec'ka . – Kyi'v : B.v., 2009 . – 20 s.
4. Druzhinin V.N. Psihologija sem'i / V. N. Druzhinin. – Moskva: KSP, 1996. – 368 s.
5. Dutkevych T. V. Dytjacha psihologija : navch. posib. / T.V. Dutkevych. – Kyi'v : Centr uchbovoi' literatury, 2012. – 424 s.
6. Leont'ev A.N. Problemy razvitija psihiki / A.N. Leont'ev. – Moskva : Nauka, 1984. – 493 s.
7. Lisina M. Vlijanie obshhenija so vzroslymi na psihicheskoe zdorov'e rebenka / M. Lisina // Doshkol'noe vospitanie, 1982. – №8. – S. 43–47.
8. Lisina M.I. Obshhenie, lichnost' i psihika rebenka / Pod red. A.G.Ruzskoj; Vstupitel'naja stat'ja A.G.Ruzskoj. – 2-e izd. – Moskva : Moskovskij psihologo-social'nyj institut; Voronezh : NPO «MODJeK», 2001. – 384 s.
9. Muhina B.C. Vozrastnaja psihologija uchebnik dlja stud. vyssh. ucheb. zavedenij / V.S.Muhina. – 10-e izd., pererab. i dop. – Moskva : Izdatel'skij centr «Akademija», 2006. – 608 s.
10. Mjasishhev V. N. Psihologija otnoshenij / V.N. Mjasishhev; pod redakciej A.A. Bodaleva. – Moskva : Izdatel'stvo «Institut prakticheskoi psihologii», Voronezh : NPO «MOD JeK», 1995. – 356 s.
11. Pavelkiv R. V. Dytjacha psihologija : navch. posib. / R. V. Pavelkiv, O. P. Cygypalo. – K. : Akademvydav, 2008. – 431 s.
12. Razvitie obshhenija doshkol'nikov so sverstnikami / Pod red. A. G. Ruzskoj. – Moskva : Pedagogika, 1989. – 216 s.

S.A. Mykhalska. Intercourse between parents and children as a factor of child's personality development. The scientific and theoretical analysis of the development of the problem on the impact of intercourse between parents and children on the formation of personality-based qualities of a child is presented in the article. Every form of communication is established to influence the children's mental development in its own way: emotional and practical form encourages them to identify initiatives and it enriches the range of emotional experiences; situational and business form contributes

to personality's development, self-consciousness, curiosity, courage, optimism, creativity; out-of-situational and business, and out-of-situational and personal ones form the ability to notice a self-sufficient personality in the partner, take into account his thoughts and feelings. It is proved that adults play a leading role in the development of a child's personality, teach a child the rules of behavior that help to organize a child in everyday affairs, customize into positive actions. It is noted that intercourse with adults serves as a source and driving force of a child's mental development, it defines an internal plan of child's actions, sphere of his / her emotional experience, cognitive activity, arbitrariness and freedom, self-esteem and self-consciousness, intercourse with children of the same age. It is noted that in the process of intercourse with parents a child receives information about objects, phenomena of the world, get acquainted with their properties and functions, and acquires knowledge to the cognition. It is stated that the style of intercourse between parents and children influences the formation of preschooler's psychological characteristics. It is proved that the child's intercourse with native adults and children of the same age is not only a condition but also the basis for the formation of attitude towards oneself, others, the objective world, that is those relationships that constitute the backbone component of the personality. It is concluded that the development of the child's specifically human mental functions, his personal formation is impossible beyond the intercourse. Thus, the search for the causes of violations of the child's personal development must necessarily relate to the research of various aspects of communication, the violation of which is the cause of various problems in the child's personal development.

Key words: child, parents, personality, intercourse, preschool age, family, emotional sphere, mental development.

Received December 07, 2015

Revised December 14, 2015

Accepted January 02, 2016